

Шлапко Т. В.,

к. ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права
Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету
м. Суми, Україна

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ПОВТОРНОМУ ОГЛЯДІ ІНВАЛІДА

Оптимальні правила у сфері надання пенсій мають забезпечити баланс між конституційним правом людини на достатній життєвий рівень для себе та правом правомочного суб'єкта зі статусом інваліда на рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму. Разом із тим питання щодо пенсійного забезпечення при повторному огляді інваліда є досить складним і неоднозначним, оскільки саме розгалужена нормативно-правова база, яка повинна сприяти правовому, організаційному та матеріально-фінансовому забезпеченню реалізації інвалідами своїх прав, є недосконалою. Метою цього дослідження є виявлення прогалин пенсійного законодавства при повторному огляді інваліда та формування на цій основі власних пропозицій для його вдосконалення.

Відповідно до абз. 3 п. 22 Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності [1] особам, що звертаються для встановлення інвалідності, група інвалідності встановлюється без зазначення строку повторного огляду у разі наявності вроджених вад розумового чи фізичного розвитку, анатомічних дефектів, стійких необоротних морфологічних змін та розладу функцій органів і систем організму, неефективності реабілітаційних заходів, неможливості відновлення соціальної адаптації, несприятливого прогнозу відновлення працездатності з урахуванням реальних соціально-економічних обставин у місці проживання інваліда, а також інвалідам, у яких строк переогляду настає після досягнення пенсійного віку, встановленого ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [2]. При цьому перелік випадків необоротного характеру захворювання законодавством визначений, а от що стосується всіх інших випадків, то норма пункту 22 Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності [1] не є досконалою, адже

передбачає, що повторний огляд інвалідів з нестійкими, оборотними змінами та порушеннями функцій організму з метою визначення ефективності реабілітаційних заходів, стану здоров'я і ступеня соціальної адаптації проводиться раз на 1-3 роки. Відповідно до абз. 2 п. 22 цього Положення повторний огляд інвалідів, а також осіб, інвалідність яких встановлено без зазначення строку проведення повторного огляду, проводиться раніше зазначеного строку за заявою такого інваліда, інших заінтересованих осіб у разі настання змін у стані здоров'я і працездатності або за рішенням суду чи прокуратури. Заслугує на увагу думка Н. П. Коробенко, яка вважає за доцільне запровадити строки переогляду від 1 до 5 років та розробити перелік, в якому б конкретно вказувалися залежно від складності захворювання терміни переогляду інвалідів [3, 152]. Дійсно, відсутність вказаного переліку в законодавстві створює підґрунтя для порушень пенсійних прав, оскільки працівники МСЕК на власний розсуд, оцінюючи всі подані документи, перебіг захворювання та інші особливості стану особи, вирішують питання про строк переогляду. На нашу думку, при тривалій тимчасовій непрацездатності протягом року або наявності несприятливого трудового прогнозу незалежно від строку тимчасової непрацездатності слід враховувати й те, що, зазвичай, зважаючи на матеріальне становище громадян, стан сучасної медицини, різне протікання хвороби, навіть складення оптимального плану реабілітаційної програми інваліда не дає змоги досягти стабільної ремісії, а тим паче повністю відновити йому своє здоров'я протягом такого короткого строку як 1 рік. Отже, більш доцільним у цьому випадку було б запровадження строків переогляду від 2 до 5 років, і тільки на вимогу самої особи – інваліда, інших заінтересованих осіб, ініціативи ЛКК у разі погіршення стану здоров'я і працездатності або за рішенням суду чи прокуратури – раніше спливу 2 років. А конкретну періодичність огляду через 2, 3, 4 чи 5 років саме і визначатимуть працівники МСЕК на підставі поданих документів та безпосереднього огляду особи.

Поняття «інші заінтересовані особи» також потребує роз'яснення. Взнявши за основу напрацювання норми ст. 34 Закону України «Про загальнообов'язкове

державне пенсійне страхування» про те, що повторний огляд інвалідів, які досягли пенсійного віку, проводиться тільки за їх заявою, щодо аналізованого випадку поняття не варто тлумачити досить широко, а «заінтересованими особами» при достроковому огляді слід вважати законних представників особи з інвалідністю.

Вирішуючи питання про те, хто буде виступати ініціатором перегляду групи інвалідності, зрозуміло, що є хворі, які старанно приховують симптоми хвороби, щоб не втратити роботу, заробіток, інші прискіпливо ставляться до стану здоров'я і можуть пов'язати свою наявну хворобу, наприклад, з професійними шкідливостями, знаючи про значні пільги, які надає держава таким хворим, тому, на нашу думку, раніше спливу 2 років визначити стан здоров'я та ступінь обмеження життєдіяльності на вимогу особи-інваліда як у разі погіршення, так і покращення стану здоров'я (тобто за його власною ініціативою – заявою) повинні тільки лікарі в спеціальних медичних установах.

За спеціальними правилами, встановленими ст. 35 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», у разі зміни групи інвалідності пенсія в новому розмірі виплачується з дня зміни групи інвалідності. Однією з недоліків даної статті є те, що законодавцем залишилось неврегульованим питання, яку дату вважати днем зміни групи інвалідності – дату повторного огляду, наступний день після дати огляду або перше число місяця, до якого інвалідність встановлена при попередньому огляді. Таким чином, у зв'язку з необхідністю чіткого визначення порядку виплати пенсії в новому розмірі у разі зміни групи інвалідності доцільно було б в ч. 1 ст. 35 даного Закону конкретно визначити, що днем зміни групи інвалідності є дата повторного огляду.

Крім того, ст. 35 встановлені також і виключення: якщо особа визнана інвалідом нижчої групи, то пенсія виплачується за попередньою групою до кінця місяця, в якому змінено групу інвалідності; якщо особа, яка пройшла повторний огляд, визнана здоровою – пенсія виплачується до кінця місяця, по який встановлено інвалідність. Як вже зазначалося, повторний огляд інвалідів, а також осіб, інвалідність яких встановлено без зазначення строку проведення повторного

огляду, проводиться раніше зазначеного строку за заявою певних визначених суб'єктів (абз. 2 п. 22 Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності). Існування даної норми викликає запитання, чи діють вищезазвані правила статті 35 у випадку такого дострокового повторного огляду. За умови, якщо дія ч. 1 ст. 35 поширюється і на випадок дострокового повторного огляду, а інвалідність було встановлено безстроково і особа при повторному огляді визнана здоровою, то виявиться неможливим визначити вказаний законодавцем «кінець місяця, по який встановлено інвалідність».

Тому, якщо інвалід пройшов повторний огляд медико-соціальною експертною комісією раніше того терміну, на який був призначений черговий повторний огляд, слід було б встановити, що: 1) якщо особа визнана інвалідом вищої групи, то пенсія в новому розмірі виплачується з дня зміни групи інвалідності; 2) якщо особа визнана інвалідом нижчої групи, то пенсія виплачується за попередньою групою до кінця місяця, по який встановлено інвалідність; 3) якщо особа визнана здоровою – пенсія виплачується до кінця місяця, по який встановлено інвалідність. Якщо ж інвалідність була встановлена безстроково, і у випадку повторного огляду: 1) особа визнана інвалідом вищої групи – пенсія в новому розмірі виплачується з дня зміни групи інвалідності; 2) особа визнана інвалідом нижчої групи – пенсія виплачується за попередньою групою до кінця місяця, в якому змінено групу інвалідності; 3) особа визнана здоровою – пенсія виплачується до кінця місяця, в якому проведено повторний огляд і особа визнана здоровою.

У разі якщо особа не з'явилася в органи МСЕ на повторний огляд у визначений строк, виплата пенсії по інвалідності зупиняється з першого числа місяця, наступного за місяцем, у якому вона мала з'явитися на повторний огляд. У разі пропуску строку переогляду особи з поважних причин, інвалідність поновлюється МСЕК з дня її зупинення, але не більше ніж за три роки, а виплата пенсії по інвалідності відновлюється із дня, з якого припинено виплату, до дня повторного огляду, але не більш як за три роки та за умови, що орган МСЕ визнав особу за цей період інвалідом. До того ж, якщо під час повторного огляду інваліда

переведено на іншу групу інвалідності (вищу або нижчу), пенсію за зазначений період виплачують за попередньою групою інвалідності.

При цьому досить суперечливою видається ч. 3 згаданої ст. 35 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Так, якщо цей строк пропущено з поважних причин та під час повторного огляду інваліда буде переведено на іншу групу інвалідності (вищу або нижчу), виплата пенсії по інвалідності відновлюється з дня, з якого припинено виплату (тобто з першого числа місяця, в якому було виплату зупинено), до дня повторного огляду, але не більш як за три роки, і виплачується за попередньою групою інвалідності. Однак доцільно було б у цій нормі передбачити, що особам, яким встановлено вищу групу інвалідності, пенсія за зазначений період повинна виплачуватись за групою інвалідності, встановленою на повторному огляді. Якщо особу визнано здоровою (за наявності поважних причин пропуску), пенсія за цей період виплачується з дня, з якого припинено виплату, до дня повторного огляду, але не більше як за три роки.

Отже, було продемонстровано найбільш проблемні моменти правозастосування та певні неузгодженості пенсійного законодавства при повторному огляді інваліда. Зауважимо, що можливості вдосконалення не вичерпуються зазначеними вище пропозиціями, але наведені положення можуть бути корисними у створенні виваженого законодавства і для його ефективного застосування при призначенні пенсій по інвалідності.

Література:

1. Питання медико-соціальної експертизи : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 р. № 1317 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-п>.
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
3. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.

Шлапко, Т. В. Окремі проблеми застосування пенсійного законодавства при повторному огляді інваліда [Текст] / Т.В. Шлапко // Сучасний вимір держави і права : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, Україна, 20–21 травня 2016 р.). – Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. – С. 111–114.